

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

BUNGE LA TANZANIA

KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA MIUNDOMBINU

**TAARIFA YA MWAKA YA SHUGHULI ZA KAMATI KWA
KIPINDI CHA FEBRUARI, 2024 HADI JANUARI, 2025**

-----

*[Imetolewa kwa Kanuni ya 136 (15) ya Kanuni za Kudumu
za Bunge, Toleo la Februari, 2023]*

Ofisi ya Bunge,

Mtaa wa Makole,

S.L.P. 941,

41105 DODOMA.

3 Februari, 2025

YALIYOMO

IKISIRI	iii
VIFUPISHO NA MAANA	v
SEHEMU YA KWANZA	1
1.0 UTANGULIZI	1
1.1 Maelezo ya Jumla	1
1.2 Muundo wa Taarifa	1
1.3 Msingi wa Shughuli zilizotekelezwa na Kamati	2
1.4 Njia Zilizotumika Kutekeleza Majukumu ya Kamati ...	4
SEHEMU YA PILI	6
2.0 SHUGHULI ZILIZOTEKELEZWA NA UCHAMBUZI WA MATOKEO	6
2.1 Ufafanuzi wa Shughuli	6
2.2 Utekelezaji wa Maazimio ya Bunge katika Taarifa ya Mwaka 2023.....	9
2.2.1 Sekta ya Ujenzi.....	9
2.2.2 Sekta ya Uchukuzi	12
2.2.3 Sekta ya Mawasiliano na Teknolojia ya Habari..	14
2.3 Utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo.....	16
2.3.1 Fungu 98 – Wizara ya Ujenzi.....	16
2.3.2 Fungu 62 – Wizara ya Uchukuzi	17
2.3.3 Fungu 68 – Wizara ya Mawasiliano na Teknolojia ya Habari	18
2.4 Uchambuzi wa Taarifa za Utendaji.....	19
2.4.1 Sekta ya Ujenzi.....	19
2.4.2 Sekta ya Uchukuzi	24

2.4.3 Sekta ya Mawasiliano na Teknolojia ya Habari..	29
SEHEMU YA TATU	36
3.0 MAONI NA MAPENDEKEZO	36
3.1 Maelezo ya Awali	36
3.2 Mtazamo na Maoni ya Jumla	36
3.3 Mapendekezo ya Kamati	38
SEHEMU YA NNE	50
4.0 HITIMISHO NA HOJA	50
4.1 Hitimisho	50
4.2 Hoja	52

IKISIRI

Taarifa ya shughuli za Kamati ya Kudumu ya Miundombinu kwa Mwaka 2024, inawasilishwa kwa mujibu wa Kanuni ya 136(15) ya Kanuni za Bunge, Toleo la Februari, 2023. Madhumuni yake ni kuliwezesha Bunge kuijadili na kupitisha mapendekezo ya Kamati kadiri yalivyo au kwa kuyarekebisha.

Taarifa imegawanyika katika sehemu nne. Sehemu ya kwanza inayotoa maelezo ya Jumla na sehemu ya pili inafafanua shughuli zilizotekelezwa na kuonesha uchambuzi unaotokana na shughuli za Kamati. Sehemu ya tatu ina bainisha mtazamo na maoni ya Kamati kuhusu, sekta ya Ujenzi, Uchukuzi, Mawasiliano na Teknolojia ya Habari. Uchambuzi umebainisha utekelezaji wa maazimio ya Bunge kutokana na Taarifa ya Shughuli za Kamati kwa Mwaka 2023. Utekelezaji huo umeoneshwa kuwa katika makundi mawili. Kundi la kwanza ni utekelezaji unaoridhisha na kundi la pili ni utekelezaji wa maazimio ulio katika hatua isiyoridhisha. Vile vile, uchambuzi umeonesha mafanikio na changamoto mbalimbali kwa Sekta ya Uchukuzi, Ujenzi, Mawasiliano na Teknolojia ya Habari. Changamoto hizo zimeelezwa kwa kila sekta.

Kwenye sekta ya Uchukuzi changamoto zilizobainishwa ni Changamoto ya Sheria iliyoanzisha Shirika la Reli ya TAZARA, Uwepo wa madeni yanayotokana na mkataba wa ukodishaji ndege kati ya ATCL na TGFA, mgongano wa majukumu ya LATRA na Jeshi la Polisi na upungufu wa watumishi ikilinganishwa na mahitaji, Changamoto ya

fedha za kuwalipa Wakandarasi, Wazabuni na Madeni ya wananchi yanayotokana na fidia ya ardhi.

Kwa upande wa sekta ya Ujenzi, changamoto zinazoripotiwa zinahusu Kuongezeka kwa Mahitaji ya Fedha za Kugharamia Ujenzi na Matengenezo ya miradi ya Barabara na Madaraja Nchini, Changamoto ya fedha za kuwalipa Wakandarasi, Wazabuni na Madeni ya wananchi yanayotokana na fidia ya ardhi, Uchache wa wakandarasi wa ndani wenye uwezo wa utekelezaji wa miradi ya Vivuko, Kasi Ndogo ya Uwekezaji chini ya Wakala wa Majengo (TBA).

Kwenye sekta ya Mawasiliano kuna changamoto zinazoyakabili maeneo makuu manne. Maeneo hayo ni Utapeli na Uhalifu mwingine wa Kimtandao, Kasi Ndogo ya Ujenzi wa Minara ya Mawasiliano, Mzigo wa Madeni na Mtaji Mdogo wa Shirika la Posta Tanzania, Kampuni ya Mawasiliano Tanzania (TTCL) kushindwa kujiendesha Kibiashara, kutokana na changamoto hizo Taarifa imebeba mapendekezo katika maeneo mbalimbali.

VIFUPISHO NA MAANA

ATCL	Air Tanzania Company Limited
BRELA	The Business Registration and Licensing Agency
CCTV	Closed Circuit Television
DMGP	The Dare Es Salaam Maritime Gateway Program
DRC	Democratic Republic of the Congo
eGA	e - Government Authority
EPC +C	Engineering Procurement Construction Plus Financing
ERMS	Enterprise Resources Management Suite
LATRA	Land Transport Regulatory Authority
MGR	Meter Gauge Railway
NIDA	National Identification Authority
PRIMS	Railways and Roads Information Management System
SGR	Standard Gauge Railway
TAA	Tanzania Airports Authority
TABOA	Tanzania Bus Owners Association
TASAC	Tanzania Shipping Agencies Corporation
TBA	Tanzania Buildings Agency
TCRA	Tanzania Communication Regulatory Authority
TIRA	Tanzania Insurance Regulatory Authority
TPA	Tanzania Port Authority
TPC	Tanzania Postal Company
TTCL	Tanzania Telecommunication Company Limited
UCSAF	The Universal Communication Service Access Fund
VTS	Vehicle Tracking System
WMTH	Wizara ya Mawasiliano na Teknolojia ya Habari

SEHEMU YA KWANZA

1.0 UTANGULIZI

1.1 Maelezo ya Jumla

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa **Kanuni ya 136 (15)** ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Februari, 2023, naomba kuwasilisha Taarifa ya Shughuli za Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Miundombinu kwa Mwaka 2024. Lengo ni kuliwezesha Bunge kuijadili na hatimaye kuamua kutokana na Mapendekezo ya Kamati kwa kuzingatia ufafanuzi unaotolewa.

Mheshimiwa Spika, mjadala wa Taarifa hii utaliwezesha Bunge kufuatilia na kutathmini utekelezaji wa shughuli za umma katika sekta zinazosimamiwa na Kamati. Aidha, maudhui ya Taarifa hii yanaweza kulifaa Bunge katika uhakiki wa hatua zinazofikiwa na Serikali ili kukidhi matarajio ya wananchi katika Sekta za Ujenzi, Uchukuzi, Mawasiliano na Teknolojia ya Habari.

1.2 Muundo wa Taarifa

Mheshimiwa Spika, kwa madhumuni ya kubainisha mtiririko wa maudhui, naomba kubainisha mpangilio wa Taarifa. Kimuundo, Taarifa hii imegawanyika katika sehemu nne kama ifuatavyo:

-

- a) Sehemu ya kwanza inayotoa maelezo ya jumla, ikiwemo msingi wa shughuli za Kamati, njia na mbinu zilizotumika na orodha ya shughuli zilizotekelezwa;
- b) Sehemu ya pili inayoeleza shughuli zilizotekelezwa na uchambuzi wa yaliyojitokeza wakati wa utekelezaji. Aidha, sehemu hii inabainisha mafanikio yaliyobainika na changamoto zinazojitokeza;
- c) Sehemu ya tatu inayoonesha maoni ya jumla na mapendekezo kwa lengo la kuliwezesha Bunge kuamua; na
- d) Sehemu ya nne inayohitimisha ili Bunge liijadili na hatimaye kupitisha mapendekezo kama yalivyo au kwa kuyarekebisha kwa kadiri itakavyofaa.

1.3 Msingi wa Shughuli zilizotekelezwa na Kamati

Mheshimiwa Spika, Kamati ilitekeleza Shughuli zilizohusu ufuatiliaji wa majukumu yanayotekelezwa na Wizara inazosisimamia. Msingi wa shughuli hizo unapatikana kwenye Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania hadi Kanuni za Kudumu za Bunge.

Mheshimiwa Spika, Ibara ya 4 Ibara ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ya mwaka 1977, inaitambua Serikali kuwa chombo chenye Mamlaka ya Utendaji na Bunge ni chombo chenye Mamlaka ya Kutunga Sheria na kusimamia

utekelezaji wa shughuli za umma. Aidha, Ibara ya 8 (1) (b) inatambulisha lengo kuu la Serikali la kuwezesha ustawi wa wananchi.

Mheshimiwa Spika, Ibara ya 96 ya Katiba inalipa Bunge uwezo wa kuunda Kamati za namna mbalimbali kwa ajili ya utekelezaji bora wa madaraka yake. Vilevile, Ibara ya 63 (2) ya Katiba imelipa Bunge jukumu la kuisimamia na kuishauri Serikali kwa niaba ya wananchi. Katika utekelezaji wa madaraka ya Bunge, Kifungu cha 7 (1) cha Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Bunge, kimebainisha majukumu ya Kamati za Kudumu za Bunge za kisekta, ikiwemo Kamati hii. Majukumu hayo ni: -

- a) Kushughulikia bajeti za Wizara inazosisimamia;
- b) Kushughulikia Miswada ya sheria na mikataba inayopendekezwa kuridhiwa na Bunge iliyo chini ya Wizara inazosisimamia;
- c) Kushughulikia Taarifa za utendaji za kila mwaka za Wizara inazosisimamia; na
- d) Kufuatilia utekelezaji unaofanywa na Wizara hizo.

Mheshimiwa Spika, Kwa kuzingatia msingi huo, Kamati imetekeleza shughuli zifuatazo: -

- a) Kupata mafunzo kuhusu muundo na majukumu ya Wizara inazosisimamia pamoja na Taasisi zilizo chini ya Wizara hizo. Lengo ni kujiandaa kwa pamoja kulingana na wigo wa majukumu ya Kamati;

- b) Kupokea na kujadili Taarifa za utekelezaji wa Bajeti za Wizara inazosisimamia kwa kipindi cha Julai – Disemba, 2024. Lengo ni kufuatilia utekelezaji wa bajeti;
- c) Kutembelea na Kukagua miradi ya maendeleo chini ya Wizara inazosisimamia iliyotengewa fedha kwa mwaka wa fedha 2024/2025. Lengo ni kuonisha na mwenendo wa jumla wa utekelezaji wa bajeti; na
- d) Kuchambua Taarifa za utekelezaji wa Bajeti ya mwaka 2023/2024 na makadirio ya Bajeti ya mwaka 2024/2025 za Wizara inazosisimamia.

1.4 Njia Zilizotumika Kutekeleza Majukumu ya Kamati

Mheshimiwa Spika, kutokana na masharti ya Kanuni ya 142 ya Kanuni za Bunge, naomba kulijulisha Bunge njia zilizotumika wakati wa utekelezaji. Njia hizo ni kama ifuatavyo: -

- a) Kujadili masuala ya sekta na kuibua ajenda ya kuwekwa kwenye ratiba;
- b) Kuwapatia wajumbe mafunzo ili kuwawezesha kuwa katika muktadha wa majukumu yao;
- c) Kutoa fursa kwa Mawaziri kufafanua maudhui ya Taarifa zilizowasilishwa;
- d) Kuhoji na kujadiliana kuhusu mambo yaliyojitokeza kwenye taarifa zilizowasilishwa na pia kwenye ufafanuzi wa Serikali;

- e) Kutumia matokeo ya ziara za Kamati na kuyaoanisha na mawasilisho kwenye Kamati; na
- f) Kujumuisha mambo yanayobainika kwenye vikao wakati wa majadiliano na mahojiano ili kuorodhesha mambo makuu ya kutolewa maoni na ushauri.

Mheshimiwa Spika, naomba kulihakikishia Bunge kuwa, njia hizo zimefanikisha matokeo ya kuaminika na kujenga uthabiti wa mapendekezo. Bila shaka Bunge litakapojadili Taarifa hii na kupitisha mapendekezo yaliyomo, Serikali itaboresha shughuli za umma kwenye sekta zinazosimamiwa na Kamati. Matokeo yake yatakuwa ni kufanikisha lengo la Serikali la ustawi wa watu kama lilivyofafanuliwa kwenye Katiba.

SEHEMU YA PILI

2.0 SHUGHULI ZILIZOTEKELEZWA NA UCHAMBUZI WA MATOKEO

2.1 Ufafanuzi wa Shughuli

Mheshimiwa Spika, Kamati hii inasimamia Wizara ya Ujenzi, Wizara ya Uchukuzi pamoja na Wizara ya Mawasiliano na Teknolojia ya Habari. Usimamizi huo unajikita katika kubaini iwapo shughuli za umma chini ya Wizara hizo zinaongeza tija katika maisha ya watu na kwamba, zinakidhi matarajio ya wananchi kulingana na Ilani ya uchaguzi inayotekelezwa.

Mheshimiwa Spika, ufafanuzi wa shughuli hizo ni kama ifuatavyo: -

a) **Ufuatiliaji wa Utekelezaji wa Maazimio ya Bunge katika Taarifa ya Mwaka 2023**

Mheshimiwa Spika, Shughuli hii ilihusisha hali halisi ya sekta zinazosimamiwa na Kamati. Taarifa za Serikali zilizojadiliwa katika Kamati zinaonyesha hatua zilizofikiwa katika utekelezaji wa maazimio ya Bunge yaliyotokana na Taarifa ya shughuli za Kamati wa Mwaka 2023. Lengo la shughuli hii ni kulisaidia Bunge kufuatilia hali ilivyo na kuwa katika nafasi ya kusimamia Serikali kwa kushaishauri inavyostahili.

Mheshimiwa Spika, ufuatiliaji uliofanywa na Kamati uligusa sekta ya Uchukuzi, sekta ya Ujenzi, sekta Mawasiliano na Teknolojia ya Habari.

Taarifa za sekta hizo zilibainisha hali ya utekelezaji ambapo udadisi ulitumika wakati wa majadiliano. Matokeo ya shughuli hiyo yalidhihirisha hatua iliyofikiwa dhidi ya matarajio.

b) **Kushughulikia Bajeti za Wizara inazosisimamia**

Mheshimiwa Spika, Tarehe 19 - 28 Machi, 2024, Kamati ilifanya uchambuzi wa Taarifa za Utekelezaji wa Bajeti wa Mwaka 2023/2024 na kupitia Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara inazosisimamia kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025. Shughuli hiyo ilifanyika baada ya kutembelea na kukagua miradi iliyotengewa fedha kwa Mwaka 2023/2024 na kufanya ulinganisho na makadirio ya matumizi katika sekta zinazohusika. Maoni ya Kamati yalitolewa wakati wa mkutano wa bajeti Mwezi Aprili hadi Juni, 2024.

Mheshimiwa Spika, Kwa kuwa bajeti za sekta hizo kwa Mwaka wa fedha 2024/2025 zinaendelea kutekelezwa, basi, Kamati itaendelea kufuatilia utekelezaji huo na Matokeo ya ufuatiliaji yataripotiwa utakapofika wakati kwa mujibu wa Kanuni ya 118 (5) ya Kanuni za Bunge. Kwa sasa Kamati inasisitiza kuwa Serikali iendelee kutekeleza bajeti kama ilivyokasimiwa na kupitishwa na Bunge.

c) **Kushughulikia Taarifa za Utendaji na Kufuatilia Utekelezaji wa Mipango ya Wizara**

Mheshimiwa Spika, Kwa kuzingatia umuhimu wa Taarifa za utendaji, Kamati ilipokea na kujadili taarifa mbalimbali za sekta inazozisimamia. Taarifa hizo zilihusu shughuli za umma katika sekta ya Uchukuzi, sekta ya Ujenzi na sekta ya Mawasiliano. Uchambuzi wa taarifa hizo uliwezesha Kamati kupata picha halisi ya hali ya sekta na uendeshaji wa taasisi za umma kwenye sekta hizo.

Mheshimiwa Spika, Ufuatiliaji wa utekelezaji wa majukumu ya Wizara, ulihusisha mambo yafuatayo: -

- (i) Kubaini mambo yanayougusa umma ambayo yanafaa kupata ufafanuzi wa Serikali na kuyaweka kwenye ajenda;
- (ii) Kuiomba Serikali iwasilishe Taarifa maalumu ya ufafanuzi kuhusu mambo yaliyobainishwa na Kamati; na
- (iii) Kurejea Ilani ya CCM ya uchaguzi Mkuu wa mwaka 2020, Sera zinazoongoza sekta hizo na miongozo mingine ya utekelezaji wa shughuli za umma. Lengo lilikuwa ni kulionesha Bunge msingi wa mapendekezo ya Kamati kwa kila sekta.

Mheshimiwa Spika, Kwa kufanya hivyo, Kamati italisaidia Bunge kubaini maeneo yanayohitaji kuboreshwa na kushauri Serikali ipasavyo. Bila

shaka mapendekezo kutokana na shughuli hizo yatakuwa nyenzo muhimu kwa Bunge kutekeleza madaraka yake katika sekta ya Uchukuzi, Ujenzi pamoja na sekta ya habari na mawasiliano

2.2 Utekelezaji wa Maazimio ya Bunge katika Taarifa ya Mwaka 2023

2.2.1 Sekta ya Ujenzi

a) **Mwenendo Usioridhisha wa Uwekezaji katika Majengo chini ya Wakala wa majengo (TBA)**

Mheshimiwa Spika, katika kushughulia changamoto hii, Kamati imejulishwa kwamba, TBA imeendelea kutumia wabunifu wake wa ndani katika utekelezaji wa miradi mbalimbali ikiwemo Mradi wa ujenzi wa nyumba za Watumishi wa Umma Masaki, Temeke Kota, Magomeni Kota jijini Dar es Salaam na Ghana Kota jijini Mwanza. Katika hatua nyingine, Serikali imehuisha Sheria ya kuanzishwa kwa TBA kupitia Tangazo la Serikali Na. 595 la Agosti 25, 2023 ili kuiwezesha TBA kushirikiana na sekta binafsi kuendeleza miliki nchini.

Mheshimiwa Spika, kwa kuzingatia hayo, TBA imeainisha maeneo yake yaliyoiva kwa ajili ya utekelezaji wa miradi ya maendeleo na inatarajia kuyatangaza maeneo hayo ili kupata wabia watakaoshirikiana nayo kwa ajili ya kuyaendeleza.

Mheshimiwa Spika, Kamati inapongeza Serikali kwa jitihada hizo, ambazo zinakidhi maelekezo ya Bunge lako kuitaka TBA kuongeza kasi ya mwenendo wa uwekezaji katika majengo nchini

b) **Malimbikizo ya Madeni Kutokana na Baadhi ya Wapangaji wa Nyumba za TBA Kushindwa kulipa pango kwa Wakati**

Mheshimiwa Spika, Kamati imejulishwa kwamba, jitihada zimefanyika ambapo Serikali kupitia Wizara ya Ujenzi iliziandikia barua Taasisi zinazodaiwa na TBA, ili kukumbushia ulipaji wa pango zinazodaiwa Taasisi za Serikali na Sekta binafsi. Madeni hayo yalikuwa na jumla ya **Shilingi 2,268,554,983.82**. Baada ya jitihada hizo TBA kwa kushirikiana na Wizara ilifanikiwa kukusanya jumla ya **Shilingi 1,296,135,202.61** sawa na **asilimia 57** ya lengo. Aidha, jumla ya **Shilingi 972,419,781.21** bado zinaendelea kufuatiliwa. **Mheshimiwa Spika**, Kamati inasisitiza kuwa, Serikali iendelee kufuatilia ulipaji wa madeni hayo ili shirika liweze kujiendesha kibiashara.

c) **Kuhusu changamoto ya ulipaji wa madeni ya Makandarasi na Wahandisi Washauri kwa wakati**

Mheshimiwa Spika, hadi Disemba 2023, deni la Wakandarasi lilikuwa ni **shilingi bilioni 778**. Taarifa ya utekelezaji wa azimio hili imefafanua kwamba, hadi tarehe 10 Januari, 2025 kiasi cha **Shilingi 298,900,295,651.40** sawa na **asilimia 38** tu kimetolewa kwa ajili ya malipo ya madeni ya Wakandarasi.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaona kwamba, kasi ya ulipaji madeni ya Wakandarasi bado ni ndogo ukilinganisha na uhalisia wa madai, hali hii inaathiri utekelezaji wa miradi. Hivyo basi, juhudi zaidi zinahitajika katika kulipa deni hilo.

d) **Changamoto ya Ulipaji wa Fidia kwa Wananchi wanaopisha Miradi ya Ujenzi wa Barabara**

Mheshimiwa Spika, Kamati imejulishwa kuwa, tathimini imefanyika ambapo Mameneja wa Mikoa TANROADS wameainisha maeneo yaliyojengeka sana hasa ya Miji na Majiji ambayo fidia yake ni kubwa, na kushauri kurudisha upana wa eneo la Hifadhi ya Barabara kuwa mita Arobaini na Tano (45) badala ya mita 60 ya awali. na iwepo kwa bypass ili kukwepa maeneo hayo. Taarifa ilionyesha hadi

Disemba 2023 deni hili lilikadiriwa kufikia **Shilingi 5,588,658,067,710.69**.

Mheshimiwa Spika, Kamati inashauri kuwa, Serikali iangalie mchakato mzuri wa kuendesha zoezi hilo bila kuwaathiri wananchi wa maeneo hayo, pia kwa maeneo yasiyohitajika yaachwe kwa wananchi ili waweze kuyaendeleza.

2.2.2 Sekta ya Uchukuzi

a) Mapato Yatokanayo na Wharfage Kubaki Mamlaka ya Usimamizi wa Bandari Tanzania (TPA)

Mheshimiwa Spika, katika utekelezaji wa azimio hili, Kamati imejulishwa kuwa, Serikali imefanya maboresho ya Sheria ya Fedha ya Mwaka 2024 ambayo imeipa Mamlaka ya Bandari kukusanya tozo za Wharfage, ambapo hapo awali ilikuwa inakusanywa na TRA. Aidha, Sheria hiyo ilianza utekelezaji wake mwezi Julai, 2024 na imeendelea kukusanya tozo hizo ambazo zinachangia uboreshaji wa miundombinu katika Bandari zote nchini. Kwa wastani TPA inakusanya jumla ya shilingi bilioni **60** kwa mwezi kutokana na makusanyo ya wharfage.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaipongeza Serikali na inaisisitiza kuendelea kutoa fedha kwa ukamilifu, na kuhakikisha kwamba TPA

inatumia ipasavyo fedha hizo katika kuboresha miundombinu ya bandari nchini.

b) Kuboresha Mifumo ya TEHAMA katika Uendeshaji wa Mamlaka ya Usimamizi wa Bandari Tanzania (TPA)

Mheshimiwa Spika, TPA imetekeleza azimio hili kwa kuunganisha mifumo yake na mifumo ya wadau kwa lengo la kubadilishana taarifa za kibiashara, ambapo kwa sasa mifumo inabadilisha taarifa kupitia mfumo wa Pamoja wa Uondoshaji Shehena Maeneo ya Forodha yaani “*Tanzania electronic Single Window System - TeSWS*”.

Mheshimiwa Spika, aidha, Kamati ilitaarifiwa kwamba, taarifa za ujio wa meli na shehena iliyobebwa kwenye meli husika (*Manifest*) zinapatikana kupitia mfumo huu. Vilevile, TPA imeunganisha mfumo wake na mfumo wa Forodha (TANCIS) ili kupokea taarifa mbalimbali kutoka kwa wadau kwa ajili ya uondoshaji shehena bandarini na kupata taarifa sahihi.

c) Kuhusu Kutungwa kwa Sheria Mahsusi inayohusu Uendeshaji, Usimamizi na Uendelezaji wa Viwanja vya Ndege Nchini

Mheshimiwa Spika, Serikali ilitekeleza agizo hili kwa kuandaa Muswada wa Sheria ya Viwanja vya Ndege Tanzania, Bunge lilipitisha Muswada huo tarehe 28 Agosti

2024 na hatimaye kusainiwa na Mheshimiwa Rais wa Jamhuri ya Muungano tarehe 02 Oktoba 2024. Sheria hiyo ilitangazwa kwenye gazeti la Serikali na kuanza kutumika mnamo tarehe 11 Oktoba 2024.

d) Serikali Kuchelewa Kuwalipa Wakandarasi Katika Miradi ya Ujenzi wa Viwanja vya Ndege

Mheshimiwa Spika, katika utatua changamoto hii, Serikali katika Mwaka wa Fedha 2024/2025 ilitengea jumla ya **shilingi bilioni 88.84** kwa Mamlaka ya Viwanja vya Ndege Tanzania (TAA) ili kutekeleza miradi ya maendeleo. Hadi kufikia Desemba 2024, kiasi cha **shilingi bilioni 17.12** sawa na **asilimia 19** tu zimetolewa kwa ajili ya malipo ya wakandarasi.

Mheshimiwa Spika, Kamati haijaridhishwa na utekelezaji wa agizo hili na inaendelea kuisisitiza Serikali kuhakikisha kuwa fedha zinatolewa kwa wakati ili miradi iweze kuanza na kukamilika kwa wakati.

2.2.3 Sekta ya Mawasiliano na Teknolojia ya Habari

a) Shirika la Posta Tanzania (TPC) Kulipwa Madeni Wanayodai Taasisi za Serikali

Mheshimiwa Spika, Kamati imejulishwa kupitia taarifa walizojadili kuwa, azimio hili limetekelezwa ipasavyo kwani TPC

imefanikiwa kukusanya Shilingi **4,498,934,931** kati ya Shilingi **4,498,934,931** sawa na ufanisi wa asilimia **100** kutoka katika taasisi za Serikali zilizokuwa zinadaiwa ndani ya kipindi cha kuanzia Julai 2022 hadi Juni 2024.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaipongeza Serikali kwa ufuatiliaji na kuwezesha ulipaji wa deni hilo.

b) **Serikali Kufuta Deni la Shilingi Bilioni 26.8 Ambalo Shirika la Posta Tanzania (TPC) Linadaiwa**

Mheshimiwa Spika, katika utekelezaji wa azimio hili, Kamati imejulishwa kuwa, Shirika linaendelea na taratibu za kufuta deni lisilolipika la Shirika la Posta Tanzania. Kikao baina ya Serikali na Taasisi husika kilifanyika tarehe 19 Desemba, 2024. Mpaka Disemba 2024 deni hilo limeongezeka na kufikia shilingi bilioni **54.7**. Ongezeko hili limetokana na ada na tozo za Mamlaka ya Mapato Tanzania (TRA).

Mheshimiwa Spika, Kamati inaona kuwa, kasi ya kutatua changamoto hiyo ni ndogo hivyo basi, mikakati inahitajika ili kukabiliana na deni hilo.

2.3 Utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo

2.3.1 Fungu 98 – Wizara ya Ujenzi

Mheshimiwa Spika, Katika mwaka wa fedha 2024/2025, Wizara hii iliidhinishiwa kiasi cha Shilingi **1,687,888,714,000** kwa ajili ya Miradi ya Maendeleo. Kati ya fedha hizo, Shilingi **1,141,803,989,000.00** ni fedha za ndani na Shilingi **546,084,725,000.00** ni fedha za nje. Fedha za ndani zinajumuisha Shilingi **599,756,467,800.00** za Mfuko wa Barabara na Shilingi **542,047,521,200.00** ni fedha za Mfuko Mkuu wa Serikali.

Mheshimiwa Spika, Fedha zilizopokelewa kwa kipindi cha Julai - Desemba, 2024 ni Shilingi **743, 680, 055 081.841** sawa na asilimia **44.06** ya Lengo. Kati ya Fedha hizo Shilingi **639,150,729,669.281** ni fedha za ndani zinazojumuisha Shilingi **309,982,814,471.83** za Mfuko wa Barabara na Shilingi **329,167,915,197.451** ni fedha za Mfuko Mkuu wa Serikali (*Consolidated Fund*); na Shilingi **104,529,325,412.56** ni Fedha za Nje.

Mheshimiwa Spika, Fedha hizo ni pungufu ukilinganisha na fedha zilizopokelewa Mwaka wa fedha 2023/24 katika kipindi kama hiki ambapo asilimia **64** zilikuwa zimepokelewa.

Mheshimiwa Spika, hali hiyo hairidhishi katika utekelezaji kwa kuwa kipindi cha utekelezaji kilichobaki haina uhakika kama asilimia

iliyobaki inaweza kutumika kukamilisha upatikanaji wa fedha iliyosalia.

2.3.2 Fungu 62 – Wizara ya Uchukuzi

Mheshimiwa Spika, Katika Mwaka wa fedha 2024/25, Wizara ilitengewa jumla ya Shilingi **2,614,931,941,000** kwa ajili ya utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo. Kati ya Fedha hizo, Shilingi **2,524,369,202,000** ni fedha za ndani, sawa na asilimia **96.54** na Shilingi **90,562,739,000** ni fedha za nje, sawa na asilimia **3.46** ya bajeti ya maendeleo.

Mheshimiwa Spika, hadi kufikia Desemba, 2024 jumla ya Fedha za Maendeleo zilizotolewa ni Shilingi **685,151,667,276.53** sawa na asilimia **26.20** ya bajeti yote ya Miradi ya Maendeleo. Kati ya fedha hizo zilizotolewa, Shilingi **676,067,567,351.32** ni fedha za ndani sawa na asilimia **26.78** ya fedha za ndani zilizotolewa na Shilingi **9,084,099,925.21** ni fedha za nje sawa na asilimia **10.03** ya fedha za nje zilizotolewa. Taarifa imeeleza kuwa, Fedha zilizopokelewa zililipwa kulingana na kuwasilishwa kwa hati za madai.

Mheshimiwa Spika, Fedha zilizopokelewa ni kidogo ukilinganisha fedha zilizopokelewa katika kipindi kama hiki katika Mwaka wa Fedha 2023/2024 ambapo, asilimia **73** zilikuwa zimepokelewa. Hali hiyo haionyeshi matumaini

makubwa katika utekelezaji wa miradi ya maendeleo, kwa kuwa, kipindi kilichobaki hakuna uhakika kama kinaweza kukamilisha upatikanaji wa fedha iliyosalia.

2.3.3 Fungu 68 – Wizara ya Mawasiliano na Teknolojia ya Habari

Mheshimiwa Spika, Wizara hii iliidhinishiwa kiasi cha Shilingi **142,019,894,000** ni kwa ajili ya Miradi ya Maendeleo. Kati ya fedha hizo Shilingi **116,469,894,000** ni fedha za ndani na Shilingi **25,550,000,000** ni fedha za nje.

Mheshimiwa Spika, hadi kufikia Disemba, 2024, Wizara ilikuwa imepokea Shilingi **87,990,650,996.17** sawa na asilimia **62** kwa ajili ya utekelezaji wa miradi ya maendeleo. Kati ya fedha hizo zilizopokelewa Shilingi **56,153,235,096.17** ni fedha za ndani na Shilingi **31,837,415,900.00** ni fedha za nje.

Mheshimiwa Spika, mwenendo wa fedha zilizopokelewa unaridhisha ukilinganisha na kipindi kama hiki kwa Mwaka wa fedha uliopita ambapo asilimia **56** ya fedha zilizotengwa zilikuwa zimepokelewa. Kamati inaona hali hii inaweza ikaleta matokeo chanya katika utekelezaji wa miradi.

2.4 Uchambuzi wa Taarifa za Utendaji

2.4.1 Sekta ya Ujenzi

a) **Miundombinu Inayosimamiwa na Wakala wa Barabara (TANROADS)**

Mheshimiwa Spika, Kamati ilitaarifiwa kwamba, hadi kufikia Desemba, 2024 jumla ya kilometa 100.54 sawa na asilimia **44.37** ya mpango wa nusu Mwaka zimejengwa kwa kiwango cha lami ambazo ni sawa na asilimia **26.11** ya mpango wa Mwaka.

Mheshimiwa Spika, kwa upande mwingine, ujenzi wa daraja la Kigongo - Busisi (Mwanza) lenye urefu wa km 3.2 na ujenzi wa barabara unganishi kwa kiwango cha lami (km 1.66) lenye gharama za mradi Shilingi Bilioni **592.6**. Utekelezaji wake ulikuwa umefikia asilimia **94**.

Mheshimiwa Spika, pamoja na kuwepo kwa mafanikio ambayo baadhi yameainishwa hapo juu, Wakala wa Barabara Tanzania (TANROADS) unakabiliwa na changamoto zifuatazo: -

- i) Kumekuwa na kusuasua kwa utekelezaji wa miradi kwa utaratibu wa EPC + F ambapo Taarifa ya Serikali ilieleza kuwa, eneo linalohusu fedha (F) limekuwa na changamoto ambapo Serikali inaendelea na uchambuzi wa mapendekezo ya *financiers*

yaliyowasilishwa na mkandarasi ili kupata gharama nafuu za miradi hiyo.

- ii) Mtiririko mdogo wa fedha za miradi ya maendeleo ambapo, kasi ya ulipaji wa fedha kwa ajili ya miradi ya maendeleo ni ndogo ikilinganishwa na hati za madai zinazozalishwa na wakandarasi wanaotekeleza miradi;
- iii) Kupanda kwa gharama za utekelezaji wa miradi ya vivuko Malighafi za ujenzi na ukarabati wa vivuko zinaagizwa nje ya nchi ambapo malipo yake hufanyika kwa fedha za kigeni. Hali hii inasababisha kuongezeka kwa gharama za miradi hasa miradi inapotumia muda mrefu kukamilika;
- iv) Kupungua kwa Bajeti ya Miradi ya Maendeleo;
- v) Ucheleweshaji wa kulipa madeni ya Wakandarasi na Waandisi Washauri kwa wakati kwenye miradi, na kusababisha kuongezeka kwa gharama;
- vi) Kuchelewa kwa tathimini za mali na ardhi kwa ajili ya kupisha ujenzi inayosababishwa na Sheria ya Fidia. Kwani imebainika kuwa, hadi Disemba 2023, fidia inayohitajika kwenye maeneo yote nchini kwa barabara za

kuu na za mikoa inakadiriwa kufikia
Shilingi 5,588,658,067,710.69; na

vii) Upungufu wa Watumishi.

**b) Ushirikiano Baina ya TANROADS na Bodi ya
Mfuko wa Barabara (RFB) Kuhusu
Miundombinu ya Barabara**

Mheshimiwa Spika, katika taarifa zilizowasilishwa, Kamati ilibaini kwamba TANROADS kwa kushirikiana na RFB imeainisha maeneo kwa ajili ya matumizi mbalimbali kama vile maeneo yanayofaa kwa biashara pamoja na michoro inayoonyesha maeneo ya maegesho ya magari madogo, malori, bajaji na pikipiki, maeneo ya kupumzika, huduma ya vyoo vya umma na Mabango ya kisasa. Vilevile, Pamoja na kutekeleza ujenzi wa barabara za mwendo kasi (BRT) TANROADS Mkoa wa Dar es Salaam imeanza pia kutekeleza miradi ya kupendezesha Jiji kama vile kupanda miti, maua, uwekaji wa mabango ya kisasa na uwekaji wa mabango ya kisasa kwenye mipaka (Kiluvya, Airport & Bunju B).

Mheshimiwa Spika, pamoja na mafanikio yaliyoainishwa hapo juu, mashirikiano baina ya taasisi hizo mbili, Wakala unakabiliwa na changamoto za upatikanaji wa fedha za kugharamia matengenezo ya barabara ambapo yamekuwa yanaongezeka na

ukomo wa bajeti hauendani na uhalisia uliopo. Pia ukomo wa bajeti unaotolewa hauendani na makadirio ya matumizi ya mafuta ambayo ndiyo msingi mkubwa wa kukadiria mapato ya Mfuko.

Mheshimiwa Spika, inakadiriwa kwamba matengenezo ya barabara nchi nzima yanahitaji takribani shilingi trilioni **2**, ili ziweze kutengamaa, lakini fedha za matengenezo zilizopokelewa hadi Disemba 2024 ni shilingi **522,712,735,425** kwa matengenezo. Aidha, Barabara nyingi zinahitaji kufanyiwa matengenezo maalum (*periodic maintenance*) au ukarabati mkubwa. Hata hivyo, matengenezo na ukarabati huo haufanyiki kikamilifu kutokana na uwezo mdogo wa Mfuko wa Barabara.

c) **Wakala wa Ufundi na Umeme Tanzania (TEMESA)**

Mheshimiwa Spika, Wakala umepata mafanikio mbalimbali katika katika kutekeleza majukumu yanayohusiana na vivuko: -

- i) Wakala umekamilisha ukarabati mkubwa wa vivuko 13;
- ii) Jumla ya Watumishi 45 wa Vivuko wamepatiwa mafunzo katika Chuo cha DMI. Aidha, Wakala unatarajia

kuwapeleka Jumla ya Watumishi 42 wakiwemo Wahandisi, Manahodha, Mabaharia na Mafundi wa Vivuko kwenye mafunzo ya muda mfupi katika chuo cha DMI; na

- iii) Wizara kupitia TEMESA ipo katika hatua za mwisho za kusaini mkataba wa Joint Venture na kampuni ya Azam Marine ili kuwezesha utoaji wa huduma katika kivuko cha Kigamboni.

Mheshimiwa Spika Changamoto za TEMESA ni kama zifuatazo: -

- i) Kasi ya ulipaji wa miradi ya maendeleo ni ndogo ikilinganishwa na hati za madai zinazozalishwa na wakandarasi wanaotekeleza miradi ya maendeleo ya ujenzi wa vivuko vipya na ukarabati mkubwa wa vivuko;
- i) Uchache wa wakandarasi wa ndani wenye uwezo wa utekelezaji wa miradi ya vivuko; na
- ii) Malighafi za ujenzi na ukarabati wa vivuko zinaagizwa nje ya nchi ambapo malipo yake hufanyika kwa fedha za kigeni. Hali hii inasababisha kuongezeka kwa gharama za miradi hasa miradi inapotumia muda mrefu kukamilika.

2.4.2 Sekta ya Uchukuzi

a) **Shirika la Rela la Tanzania na Zambia (TAZARA)**

Mheshimiwa Spika, mnamo tarehe 11 Novemba, 2024 ilipokea taarifa ya utendaji wa TAZARA. Katika Taarifa hiyo, Kamati ilibaini kwamba uendeshaji bora wa TAZARA unaweza kuwa na mchango mkubwa sana katika maendeleo ya uchumi kwa nchi za Ukanda wa Kusini Mashariki zinazopakana na Tanzania. Mathalani, inatarajiwa kwamba, ifikapo mwaka 2030, uzalishaji wa madini ya shaba katika nchi ya Zambia unatarajiwa kuongezeka hadi tani milioni 3 na kwa nchi ya Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo (DRC) kufikia tani milioni 7.

Mheshimiwa Spika, pamoja na kwamba TAZARA ni muhimu kwa uchumi wa nchi yetu, na nchi za jirani, Kamati ilibaini kwamba uendeshaji wa Shirika hilo umeendelea kuwa na changamoto mbalimbali zikiwemo: -

- i) Kukosekana kwa mtaji wa uendeshaji na fedha za uwekezaji kumesababisha kutofanyika kwa matengenezo muhimu;
- ii) Idadi ndogo ya injini na (injini 9, mabehewa 783). Mahitaji ni injini 26 na mabehewa 1000 ili kufikia kiwango cha

kutopata hasara Idadi ndogo na ya kuaminika ya mabehewa ya abiria;

- iii) Changamoto ya madeni makubwa ya nyuma, **USD165 (181.2)** milioni yakiwemo madeni ya kisheria (*statutory debts*) na watoa huduma (*supplier debts*);
- iv) Wateja kupoteza imani kutokana na kuharibika mara kwa mara kwa injini na kusababisha ajali wakati wa uendeshaji;
- v) Kuwepo kwa changamoto za utendaji na za kisheria ambazo zinaathiri ufanisi wa uendeshaji wa Shirika la Reli ya TAZARA.

b) **Shirika la Ndege Tanzania (ATCL)**

Mheshimiwa Spika, katika taarifa iliyowasilishwa kuhusu utendajii wa Shirika la Ndege, Kamati ilitaarifiwa kwamba mtandao wa safari za ndege umepanuka kutoka vituo 4 mwaka 2016 hadi vituo 28 kufikia Novemba, 2024. Vituo vinavyofanya kazi ni 25 kati ya hivyo 13 ni vya ndani ya nchi, 9 ni kikanda na 3 ni kimataifa.

Mheshimiwa Spika, ATCL imefaulu ukaguzi wa usalama katika uendeshaji wa shughuli za usafiri wa anga mara nne (4) mfululizo na kutunukiwa cheti kiitwacho “IOSA

Certificate". Pia, ATCL imekidhi taratibu za ubora na usalama katika nchi kumi inazofanya safari ikiwa ni pamoja na Uingereza inapotarajia kuanza safari, ambapo tayari ATCL imepewa kibali.

Mheshimiwa Spika, aidha, Shirika limeendelea kufanya mashirikiano na mashirika mengine ya ndege kama Air India, APG Airline, Emirate Airlines, Ethiopian Airline, Hahn Air, Oman Air, Precision Air, Qatar Airways, Rwanda Air, Egypt Air, Proflight Zambia, LAM - Mozambique Airlines, na Fly Dubai. Vilevile, ATCL iko katika hatua mbalimbali za kuingia makubaliano ya ushirikiano na KLM Royal Dutch Airlines, Turkish Airlines, Uganda Airlines, na Saudi Arabia Airline.

Mheshimiwa Spika, kwa upande wa mapato ya Shirika, Kamati iliitaarifiwa kwamba mapato ya fedha za kigeni yameongezeka kutoka Dola za Marekani milioni 79.22 Mwaka 2022/23 hadi Dola za Marekani milioni 83.93 Mwaka 2023/24. Aidha, kodi, Ada na Tozo za Kisheria umeongezeka kutoka shilingi bilioni 28.6 Mwaka 2020/21 hadi shilingi bilioni 50.3 kwa Mwaka wa fedha 2023/24 sawa na ongezeko la asilimia 76. Jumla ya mapato hayo katika kipindi cha miaka mitatu 2021/22 – 2023/24 ni shilingi bilioni 156.5.

Mheshimiwa Spika, pamoja na mafanikio ya ATCL yaliyoainishwa hapo juu, Shirika limeendelea kukabiliwa na changamoto mbalimbali ambazo ni pamoja na: -

- i) Matatizo ya kiusanifu wa injini za Airbus A220 – 300 ambazo zimekuwa zikipata hitilafu mara kwa mara na kuathiri shughuli za kampuni za kila siku na kusababisha kukosa mapato wastani wa **TZS bilioni 127.3** kwa mwaka;
- ii) Changamoto ya upatikanaji wa vipuri kwa sababu ya kushuka kwa uzalishaji wa vipuri hivyo duniani kutokana na athari za UVIKO-19;
- iii) ATCL inakabiliwa na uhaba wa marubani hususan marubani viongozi (captains), na wahandisi wenye leseni ya kuruhusu ndege kuruka baada ya matengenezo kukamilika (*certifying engineers*);
- iv) Kuchelewa kupata vibali vya kuanzisha safari kama ilivyojitokeza katika ndege ya mizigo kupata kibali cha China kwa safari za ratiba maalum; na
- v) Uwepo wa madeni yanayotokana na mkataba wa ukodishaji ndege kati ya ATCL na TGFA. kuna deni ya nyuma la TGFA **Sh bil 429** hadi Juni, 2024 na deni la taasisi za Serikali **Sh. bil 64** na madeni ya wazabuni **Sh bil 18**.

c) **Shirika la Reli Tanzania (TRC)**

Mheshimiwa Spika, katika taarifa zilizowasilishwa kuhusu TRC, Kamati ilitaarifiwa kwamba, Shirika limeanza uendeshaji wa reli ya kisasa ya SGR kuanzia Dar es Salaam hadi Dodoma ambapo huduma zilianza tarehe 14 Juni, 2024 kwa kipande cha Dar es Salaam hadi Morogoro na tarehe 25 Julai kwa kipande cha Dar es Salaam hadi Dodoma. Aidha, TRC imeendelea na ujenzi wa reli ya SGR kwa vipande vilivyobaki vya Makutupora – Tabora (Km 368), Tabora – Isaka (Km 165), Isaka – Mwanza (Km 341) na Tabora – Kigoma (Km 506). Vilevile, TRC imeanza mchakato wa ununuzi na kupata Mkandarasi na Msimamizi wa mradi kwa kipande cha Uvinza – Musongati – Gitega (Km 282).

Mheshimiwa Spika, kwa upande mwingine, TRC inaendelea na ukarabati wa njia ya reli ya Kati iliyopo kwa kipande cha Dar es Salaam hadi Isaka umbali wa kilometa 970 kwa kuongeza uwezo wa madaraja kutoka uwezo wa ekseli 13.5 hadi 18.5.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaendelea kuipongeza Serikali kwa hatua ambazo imefikia katika kuboresha miundombinu ya reli inayosimamiwa na Shirika la Reli Tanzania. Hata hivyo, pamoja na mafanikio

ambayo yameainishwa hapo juu, Kamati imebaini kwamba TRC inakabiliwa na changamoto zifuatazo: -

- i) Uhaba wa rasilimali fedha kutoka kwa wadau wa maendeleo katika kuwezesha utekelezaji wa miradi;
- ii) Uchakavu wa njia ya reli (MGR) na uhaba wa vitendea kazi;
- iii) Kuwepo kwa hati za madai zilizowasilishwa na wakandarasi ambalo hadi kufikia Agosti, 2024 ni Dola za Marekani (USD) **550,993,095.18**;
- iv) Madeni ya wananchi yanayotokana na ardhi iliyotwaliwa ili kupisha ujenzi wa reli ya kiwango cha SGR yenye thamani ya shilingi bilioni **46.55**;
- v) Wakandarasi kutokamilisha kazi kwa wakati kwenye mradi wa SGR, mfano ni Kipande cha Makutopola -Tabora na Tabora -Isaka.

2.4.3 Sekta ya Mawasiliano na Teknolojia ya Habari

a) **Mfuko wa Mawasiliano kwa Wote (UCSAF)**

Mheshimiwa Spika, Kamati ilitaarifiwa kwamba Serikali ilitenga fedha Jumla ya takribani shilingi bilioni 126 ambazo zitatumika kama ruzuku katika kutekeleza mradi wa kupeleka huduma za mawasiliano. Utekelezaji wa mradi huu ni

miaka kwa miwili na utakamilika ifikapo mwezi Mei, 2025.

Mheshimiwa Spika, kwa upande mwingine, kupitia fedha za mradi wa Tanzania ya Kidigitali pamoja na fedha za ndani zitolewazo na Serikali kupitia UCSAF, malipo ya awali yamekwisha lipwa ambayo ni jumla ya **shilingi bilioni 71.54** sawa na **asilimia 56.7** ya lengo. Malipo haya yamelipwa.

Mheshimiwa Spika, katika hatua nyingine, Serikali imepanga kujenga minara 758 katika kata 713 Tanzania Kupitia Mradi huu Kampuni ya TTCL itajenga minara 104 katika kata 104, Airtel itajenga Minara 168 katika kata 161, Honora (Tigo) itajenga minara 262 katika kata 224, Vodacom itajenga Minara 190 katika kata 190 na kampuni ya Halotel itajenga minara 34 katika kata 34.

Mheshimiwa Spika, Hadi kufikia tarehe 31 Julai 2024 jumla ya minara 193 kwenye kata 183 imekwisha washwa sawa na asilimia **25.46** ya Lengo. Airtel amewasha minara 84, Vodacom amewasha minara 37, Honora amewasha minara 57 na Halotel amewasha minara 15.

Mheshimiwa Spika, pamoja na mafanikio ambayo yameainishwa hapo juu, Mfuko wa Mawasiliano kwa Wote unakabiliwa na changamoto zifuatazo:

- i) Kukosekana kwa miundombinu wezeshi ya ujenzi wa minara ikiwemo umeme na barabara ambapo Mvua kubwa zilizoikabili nchi yetu, zilipelekea kuharibu miundombinu mbalimbali ikwemo miundombinu ya Barabara madaraja;
- ii) Changamoto ya kupatikana fedha kwa wakati; na
- iii) Utekelezaji usioridhisha wa ujenzi wa minara kwa baadhi ya watoa huduma/washitiri Mfano Kampuni ya TTCL.

b) Mamlaka ya Mawasiliano Tanzania (TCRA)

Mheshimiwa Spika, katika taarifa zilizowasilishwa, Kamati imebaini kwamba TCRA imefanikiwa kutoa Elimu kwa Umma, ambapo pia imeendeleza ushirikiano na wadau wa Sekta ya Mawasiliano kuhusu usajili wa laini za simu, usalama mtandaoni, matumizi sahihi na salama ya huduma za mawasiliano na maombi ya leseni za mawasiliano kupitia mfumo ya mtandao (*Tanzanite Portal*).

Mheshimiwa Spika, TCRA imekuwa ikiandaa Makala za Televisheni ambapo Jumla ya vipindi vya kila wiki vya elimu kwa umma mia mbili na nane (208) vilirushwa katika televisheni, kati ya hivyo 102 ni vipindi vya Bambo la Mtaa vilivyotangazwa kupitia

Clouds TV na 106 vipindi vya Mawasiliano kwa Maendeleo kupitia TBC1 kufikia Agosti, 2024

Mheshimiwa Spika, kwa upande wa kuenea kwa mtandao wa simu (*coverage*), Kamati ilitaarifwa kwamba, mtandao wa 4G sasa umefikia asilimia 83 ya watu, na pia kumeongeza kasi na upatikanaji wa uhakika wa huduma ya Intaneti. Wakati huo huo, 5G imeenea kwa asilimia **15** ya watu huku ikiongeza kasi ya Intaneti ambayo ni muhimu kwa mahitaji ya sasa.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilitaarifiwa kuwa, jumla ya makala na habari mia moja thelathini na tatu (133) ziliandaliwa na kuchapishwa kwenye magazeti ya kila wiki, zikilenga masuala mbalimbali yaliyofanywa na TCRA na sekta ya mawasiliano kwa ujumla. Aidha, Elimu kupita mitandao ya kijamii (*Facebook, Instagram, LinkedIn, YouTube, threads, Podcast na TikTok*) ambapo wafuatiliaji takribani (73,416,753) wamefikiwa kwa kipindi cha Julai - Desemba 2023 na Januari – Juni. Kwa upande mwingine, maudhui yenye Elimu kwa Umma yamewekwa kama (Video, Makala, Bango n.k. yaliyopakiwa kwenye tovuti ya <https://tcra.go.tz>) ambayo yamefikia watumiaji 471,638.

Mheshimiwa Spika, pamoja na mafanikio ambayo yameinishwa hapo juu, Kamati ilibaini kuwepo kwa changamoto zifuatazo: -

- i) Uharibifu wa mara kwa mara wa Miundombinu ya Mawasiliano;
- ii) Utoaji wa huduma za mawasiliano kwa wote kwenye maeneo ambayo hayajafikiwa bado;
- iii) Usalama wa Mtandaoni na Uhalifu wa Mtandaoni (Cyber security and Cybercrime); na
- iv) Kukosekana kwa udhibiti wa Maudhui ya mitandao.

c) Mkongo wa Taifa wa Mawasiliano unaoendeshwa chini ya Shirika la Mawasiliano Tanzania – TTCL

Mheshimiwa Spika, Kamati ilitaarifiwa kwamba, shughuli za Mkongo wa Taifa wa Mawasiliano na Kituo cha Taifa cha kutunza Data kutoka Wizara ya Mawasiliano na Teknolojia ya Habari (WMTH) zimehamishiwa rasmi kwa TTCL. Aidha, umiliki wake bado unasubiri waraka wa Baraza la Mawaziri (BLM). Aidha, Shirika limefanikiwa kuandaa na kutekeleza Mpango Mkakati mpya wa mwaka 2022/2023 hadi 2026/2027 wenye mwelekeo wa uchumi wa kidijitali na

kuongeza mauzo ya data na intaneti ndani na nje ya nchi.

d) **Mheshimiwa Spika**, kwa upande mwingine, Shirika limefanikiwa kufikisha mawasiliano ya intaneti ya kasi (faiba) katika vijiji vipya vya Msomera na Kwala juu na kilele cha Mlima Kilimanjaro inayotarajiwa kuhudumia watalii wote wanaopanda mlima kwa mwaka pia kufikisha Mawasiliano kwenye vijiji vipya vya Msomera na Kwala.

e) **Mheshimiwa Spika**, TTCL imefanikiwa pia kuboresha mfumo wa masijala (*e-Office*), mfumo wa utendaji na wa fedha kwa kuanza kutumia Enterprise Resources Management System (ERMS). Zaidi ya hayo, Shirika limefanikiwa kupanua wigo wa intaneti kupitia mkongo wa baharini wa EASSY na SEACOM kwa asilimia **286** kutoka 17.5 Gbps hadi 67.5 Gbps Upanuzi huu inatoa hakikisho la upatikanaji wa intaneti).

Mheshimiwa Spika, pamoja na mafanikio yaliyoainishwa hapo juu, Shirika linakabiliwa na changamoto zifuatazo: -

i) Ukosefu wa mtaji umelifanya Shirika kutofikia malengo ya Mpango mkakati wake uliopita, Shirika liliko kwenye hatari kubwa ya kunyang'anywa soko kutokana na uwekezaji mkubwa unaoendelea kufanywa na kampuni nyingine za simu

hapa nchini hasa Vodacom, Airtel, Tigo na Halotel;

- ii) Sheria na kanuni zisizo rafiki kibiashara kama vile za manunuzi ya umma na ajira kwa watumishi ambapo kwa sasa Shirika halina maamuzi ya mwisho na uwezo wa kuajiri wafanyakazi wapya; na
- iii) Kasi ndogo ya kuunganisha wateja.

SEHEMU YA TATU

3.0 MAONI NA MAPENDEKEZO

3.1 Maelezo ya Awali

Mheshimiwa Spika, Sehemu hii inabainisha mtazamo na maoni ya jumla kutokana na matokeo ya Shughuli zisizotekelezwa na Kamati. Lengo lake ni kujulisha masuala mbalimbali yaliyobainika kwa kipindi cha mwaka mzima na kuonesha maoni ya jumla. Aidha maoni hayo yanajenga msingi wa hoja ya Kamati kuhusu mambo ya kufanyiwa kazi iwapo Bunge litaridhia.

3.2 Mtazamo na Maoni ya Jumla

Mheshimiwa Spika, kutokana na uchambuzi uliofanyika, mambo mbalimbali yaliyobainika yamefafanuliwa ndani ya Taarifa hii. Kwa kuzingatia ufafanuzi huo Kamati ina mtazamo na maoni ya jumla kama ifuatavyo: -

- a) Upungufu wa Watumishi kwa LATRA, TAA, MSCL, TANROADS, TTCL na TBA unahitaji kupatiwa ufumbuzi ili kuepuka athari zake kwenye ufanisi na tija ya taasisi hizo.
- b) Suala la LATRA na Jeshi la Polisi kuwa na mgongano wa kimajukumu linalostahili kupatiwa ufumbuzi, pia mkakati wa kuwathibiti waendesha bodaboda kwa kuwapa elimu ni jambo muhimu na kuondoa msongamano wa maroli uliopo mpakani mwa Tanzania na nchi jirani linahitaji kupatiwa ufumbuzi;

- c) Dhamira ya kuanzishwa kwa TANROADS na manufaa ya ujenzi na ukarabati wa barabara ni mambo yanayohitaji kutiliwa mkazo kwa kutatua tatizo la ufinyu wa bajeti ya TANROADS na kuimarisha usimamizi wa maeneo ya barabara nchini.
- d) Changamoto ya eneo la fedha katika miradi ya EPC+ F ni jambo linaloitaka Serikali kutafuta njia mbadala na ya haraka ili barabara zinazoguswa na miradi hiyo zianze kutekelezwa.
- e) Kutokutatua changamoto za TBA kuhusu upungufu wa mtaji na tatizo la wapangaji wengi wa TBA kutokulipa pango ni jambo linalochangia kasi ndogo ya uwekezaji wa TBA kwenye majengo.
- f) Suala la utapeli na uhalifu mwingine wa kimtandao linastahili hatua madhubuti za kudhibiti. Kutokudhibiti uhalifu huo ni jambo linalosabisha madhara kwa jamii, ustawi na maadili.
- g) Ujenzi wa bandari kavu ni suala linalotakiwa kupewa umuhimu ili kuondoa mlundikano wa mizigo bandarini na kupunguza foleni ya makontena barabarani
- h) Suala la mzigo wa madeni kwa shirika la Posta, kasi ndogo ya ujenzi wa minara ya mawasiliano na TTCL kushindwa kujiendesha kibiashara yanastahili kauli madhubuti ya Bunge kwa lengo la kuboresha sekta ya mawasiliano.

3.3 Mapendekezo ya Kamati

Mheshimiwa Spika, baada ya maelezo niliyoyatoa, sasa naliomba Bunge lako tukufu lizingatie ufafanuzi niliutoa, na maoni ya Kamati ili lijadili na kutoa uamuzi wa hoja ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Miundombinu. Hoja hii inaliwezesha Bunge kusimamia shughuli za umma kwenye sekta ya Uchukuzi, Sekta ya Ujenzi pamoja na Sekta ya Mawasiliano na Teknolojia ya Habari. Kwa msingi huo naomba kutoa hoja katika maeneo yafuatayo: -

A. CHANGAMOTO ZA UTEKELEZAJI WA SHERIA ILIYOANZISHA TAZARA NA UENDESHAJI WA SHIRIKA

KWA KUWA, changamoto za utekelezaji wa Sheria iliyoanzisha TAZARA, unachangia Shirika hilo kutofanya majukumu yake kwa ufanisi, pia kukosekana kwa mtaji wa uendeshaji na fedha za uwekezaji, uwepo wa madeni na kutofanyika kwa matengenezo muhimu, kumesababisha kuharibika kwa injini na ajali za mara kwa mara wakati wa uendeshaji pia kusababisha kero kwa wananchi wa pande zote mbili,

NA KWA KUWA, changamoto hizo: -

- i) zinaathiri ufanisi katika usimamizi wa Sekta ya uchukuzi na wateja kupoteza imani; na
- ii) zinasababisha kero katika shughuli za umma kwenye Sekta ya Uchukuzi,

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba,

- i) Serikali ilete bungeni maboresho ya Sheria iliyoanzisha TAZARA ili kuruhusu marekebisho yatakayoweza Shirika kujiendesha kibiashara; na
- ii) Serikali za pande zote mbili zifanye mazungumzo ya dhati na kuona namna bora ya kuiendesha Reli hiyo.

B. MADENI YANAYOTOKANA NA MKATABA WA UKODISHAJI NDEGE KATI YA ATCL NA TGFA NA UBORESHAJI WA UTENDAJI WA ATCL

KWA KUWA, changamoto ya uwepo wa madeni ya nyuma yaliyolimbikizwa kabla ya ufufuaji wa ATCL, yanayoathiri mizania ya vitabu vya hesabu za Kampuni, kutopatikana kwa baadhi ya vipuri duniani kama vile injini za ndege, uhaba wa marubani viongozi, na wahandisi, pia kutopata kibali cha kusafirisha mizigo nje ya nchi kwa wakati vimesababisha athari kubwa kwa Shirika na kurudisha nyuma jitihada za kuboresha sekta ya usafiri wa anga;

NA KWA KUWA, changamoto hizo za madeni na ubovu huo; -

- i) unaathiri ufanisi katika uendeshaji wa shirika la Ndege ATCL;
- ii) zinarudisha nyuma Taifa katika azma ya kuwa na shirika kubwa la ndege lenye kutoa huduma kwa ufanisi;

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba,

- i) Serikali iendelee na mchakato wa kuhamisha ndege kutoka TGFA kwenda ATCL na isimamie kuboreshwa kwa sheria ya uanzishwaji wa ATCL ili itambulike kama kampuni na sio shirika la umma;
- ii) Serikali iharakishe upatikanaji wa injini mbadala wa ndege aina ya A220-300 na pia itafute namna bora ya kuhakikisha kwamba ndege hizo zinaleta faida kwa nchi;
- iii) Serikali ifute deni la TGFA la Sh. bil.**429**, isimamie Taasisi nyingine za Serikali kulipa **Sh. bil 64** kwa ATCL na kulipa madeni ya wazabuni **Sh. bil 18** ili kuondoa changamoto ya madeni ya nyuma yanayokabili shirika;
- iv) Serikali iharakishe ujenzi wa chuo cha Mamlaka ya anga Tanzania;
- v) Serikali ihakikishe inaboresha maslahi ya Marubani na Wahandisi wa ATCL, kuwahamasisha marubani watanzania walioko nje ya nchi kurudi kufanya kazi katika shirika letu na kuajiri marubani kutoka nje ili kuongeza ufanisi; na
- vi) Serikali iendelee kufuatilia vibali vya kusafirisha mizigo China na nchi nyingine duniani.

C.MADENI YA WAKANDARASI NA WAZABUNI PAMOJA NA FIDIA KWA WANANCHI KWA ARDHI ILIYOTWALIWA

KWA KUWA, kukosekana kwa fedha za kuwalipa Wakandarasi, Wazabuni kwa wakati, wadeni ya fidia kwa wananchi yanayotokana na kutwaliwa kwa ardhi katika kupisha miradi, uchakavu wa njia ya reli (MGR) na uhaba wa vitendea kazi ni changamoto zinazosababisha shirika la reli kushindwa kutekeleza majukumu yake;

NA KWA KUWA, changamoto hizo zinaweza; -

- i) kusababisha kutofikia malengo ya utekelezaji wa miradi kwa wakati; na
- ii) kuathiri ufanisi wa huduma muhimu ya usafiri inayotarajiwa kutolewa kwa wananchi;

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba,

- i) Serikali ilipe madeni ya Wakandarasi na Wazabuni kwa wakati ili kuondoa ongezeko la gharama zinazosababishwa na riba;
- ii) Serikali ilipe fidia kwa wananchi, tathimini za mali na ardhi kwa ajili ya kupisha ujenzi ifanyike kwa haraka, pia maeneo ambayo yanaonekana hayahitajiki kwa sasa yaachwe kwa wananchi ili yaendelezwe; na

- iii) Serikali itoe fedha kwa wakati ili ujenzi na ukarabati wa miundombinu ya reli (MGR) ifanyike kwa ufanisi.

D. MAHITAJI YA FEDHA ZA KUGHARAMIA UJENZI NA MATENGENEZO YA MIRADI YA BARABARA NA MADARAJA NCHINI

KWA KUWA, usimamizi wa ujenzi na ukarabati wa barabara na madaraja nchini unakabiliwa na ufinyu wa bajeti ya ujenzi na matengenezo, uvamizi wa maeneo ya barabara nchini na upungufu wa watumishi wa kutosha kuwezesha tija iliyokusudiwa kwa kuanzisha TANROADS.

NA KWA KUWA, hali hiyo inakwamisha dhamira ya kuanzishwa TANROADS na kutofikia malengo yalivyoainishwa katika Ilani ya Chama cha Mapinduzi kwa ajili ya Uchaguzi Mkuu wa mwaka 2020-2025 Ibara ya 55 (c),

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba,

- i) Serikali iongeze fedha za ujenzi na ukarabati wa barabara na madaraja, pia itekeleze miradi kwa kuangalia uhalisia na ukomo wa Bajeti uendane na makadirio ya makusanyo;
- ii) Serikali ilipe madeni ya Wakandarasi na Wahandisi Washauri kwa wakati ili kuondoa ongezeko la gharama zinazosababishwa na riba;

- iii) Serikali iharakishe kufanya tathimini za mali na ardhi kwa ajili ya kupisha ujenzi, pia maeneo ambayo yanaonekana hayahitajiki kwa sasa yaachwe kwa wananchi ili yaendelezwe;
- iv) Serikali ijenge barabara kwa kutumia mfumo wa kuwashirikisha wawekezaji binafsi (PPP) na itafute njia mbadala ya kutekeleza ujenzi wa Barabara zilizosainiwa kwa mfumo wa EPC+F;
- v) Serikali iwasimamie TANROAD na TAMISEMI ili waweze kushirikiana kutatua changamoto zilizopo kwenye Miradi ya Barabara ziendazo kasi; na

E. UCHACHE WA WAKANDARASI WA NDANI WENYE UWEZO WA UTEKELEZAJI WA MIRADI YA VIVUKO

KWA KUWA, uchache wa Wakandarasi wa ndani wenye uwezo wa utekelezaji wa miradi ya Vivuko, kuwepo kwa mtiririko mdogo wa fedha za miradi ya maendeleo, kuchelewa kwa malipo ya Wakandarasi na malighafi za ujenzi na ukarabati wa vivuko kuagizwa nje ya nchi ni kati ya changamoto zinazosababisha TEMESA kushindwa kutekeleza majukumu yake ipasavyo;

NA KWA KUWA, hali hiyo inasababisha; -

- i) kupanda kwa gharama za utekelezaji wa miradi ya vivuko nchini

- ii) kuongezeka kwa gharama za miradi hasa miradi inapotumia muda mrefu kukamilika.

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba,

- i) Serikali iwawezeshe wakandarasi wa ndani kwa kuwapa kazi, na kuwalipa kwa wakati ili waweze kutekeleza miradi kwa ufanisi; na
- ii) Serikali ihakikishe inatoa fedha kwa mtiririko mzuri ili miradi ikamilike kwa wakati.

F. KASI NDOGO YA UWEKEZAJI CHINI YA WAKALA WA MAJENGO (TBA)

KWA KUWA, Wakala wa Majengo Tanzania imebainika kuwa na kasi ndogo ya uwekezaji kutokana na:

- i) Upungufu wa mtaji;
- ii) Changamoto za kimuundo na kisheria;
- iii) Wapangaji kutokulipa pango kwa wakati; na
- iv) Upungufu wa watumishi.

NA KWA KUWA, hali hiyo inaweza kuathiri uwezo wa TBA katika kutekeleza agizo la ujenzi wa nyumba 10,000 jambo linalokwamisha manufaa ya nyumba hizo, na uwekezaji mwingine wa kimkakati

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba, Serikali; -

- i) itenge fedha za kutosha kuiwezesha TBA kufanikisha azma ya ujenzi wa majengo ya makazi na ofisi;
- ii) iendelee kuweka msukumo unaoisaidia TBA kulipwa madeni ya pango zinazodaiwa Taasisi za Serikali;
- iii) iwasilishe mapendekezo ya kuwepo kwa Sheria ili TBA iwe na mamlaka kamili, ambayo itawezesha Wakala kuwa na mamlaka ya kisheria na kimuundo kuongeza ufanisi;
- iv) iruhusu TBA kuajiri watumishi wanaohitajika ili kufanikisha majukumu yao; na
- v) iwezeshe na kuisimamia TBA ili iendelee kutumia ubunifu zaidi wa kujenga majengo na kuingia mikataba yenye tija na Sekta binafsi katika uwekezaji, ikiwa ni pamoja na kujenga majengo na kuuza.

G.UTAPELI NA UHALIFU MWINGINE WA KIMTANDAO

KWA KUWA, suala la utapeli na uhalifu mwingine wa kimtandao umeendelea kuwepo nchini, jambo hili linapaswa kupatiwa ufumbuzi wa kina,

NA KWA KUWA, suala hili linalotokana na maendeleo ya TEHAMA linaathiri uchumi, jamii, ustawi na maadili,

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba Serikali,

- i) iimarishe udhibiti wa uhuru wa mitandao kwa kuzingatia umuhimu wa demokrasia yenye mipaka;
- ii) ihakikishe kwamba, TCRA kwa kushirikiana na Jeshi la Polisi inaweka mikakati madhubuti inayozihusisha kampuni za simu kukabiliana na uhalifu wa kimtandao;
- iii) Serikali ihakikishe Wizara ya Mawasiliano na Teknolojia ya Habari pamoja na taasisi ya eGA wanashirikiana kwa pamoja kutatua matatizo ya TEHAMA nchini;
- iv) Serikali iwekeze katika kukuza teknolojia ya TEHAMA kwa vijana na kuifundisha kwa lugha ya Kiswahili; na
- v) Katika kudhibiti uhalifu wa mitandao ya mawasiliano, Serikali ihakikishe kwamba, makampuni ya simu yanawajibika ipasavyo katika kutoa nafuu za kisheria kwa waathirika wa uhalifu wa kimtandao.

H. KAMPUNI YA MAWASILIANO TANZANIA (TTCL) KUJIENDESHA KIBIASHARA

KWA KUWA, Kampuni ya Mawasiliano Tanzania inayopaswa kujiendesha kibiashara lakini inashindwa kutokana na: -

- i) Taratibu za ajira ya watumishi wake kufungwa na taratibu za Sekta ya umma isiyoongozwa na misingi ya kibiashara;
- ii) Upungufu wa fedha kwa ajili ya uwekezaji katika biashara ndani ya Sekta; na
- iii) Uwezo mdogo wa kampuni kuunganisha wateja

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba Serikali,

- i) ihakikishe kuwa Kampuni ya Mawasiliano Tanzania inawezeshwa kifedha ili iweze kuwa na mtaji wa kujiendesha kibiashara;
- ii) iangalie upya muundo wa kibiashara TTCL ili Shirika liwe na eneo mahsusi la kuwekeza [kimiundombinu] ambalo litaifanya TTCL iwe na nguvu kibiashara;
- iii) iweke mfumo wa utoaji wa vibali vya ajira Serikalini uangaliwe ili kuruhusu kampuni zinazojiendesha kibiashara kuwa na taratibu za ajira zinazoruhusu kuunda ushindani; na
- iv) iongeze uwezo wa kutekeleza ujenzi wa minara kwa wakati na kwa ufanisi na kuwa na kasi ya kutosha kuunganisha wateja.

I. MZIGO WA MADENI NA MTAJI MDOGO WA SHIRIKA LA POSTA TANZANIA

KWA KUWA, Shirika la Posta Tanzania limebainika kuwa na mzigo mkubwa wa madeni na mtaji mdogo wa kuweza kujiendesha,

NA KWA KUWA, bado changamoto hizo zinakwamisha nia ya Serikali katika kufufua mashirika na kurudisha nyuma maendeleo ya Shirika katika kujiendesha kibiashara,

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia Kwamba Serikali,

- i) ibebe deni inalodaiwa Shirika la Posta Tanzania la Shilingi **bilioni 54** ili kusafisha mizania ya Shirika na kuliwezesha kukopesheka;
- ii) ihakikishe kwamba Shirika linabuni vyanzo vipya vya mapato ili kujiendesha kibiashara; na
- iii) iongeze mtaji kwa Shirika la Posta na kuhakikisha linapata kamisheni kwa kila mzigo kutoka kwa makampuni binafsi ya usafirishaji mizigo.

J. KASI NDOGO YA UJENZI WA MINARA YA MAWASILIANO

KWA KUWA, ujenzi wa minara ya Mawasiliano umebainika kuwa na kasi ndogo kutokana na mchakato mrefu wa kiutaratibu na baadhi ya

Wakandarasi kutokamilisha ujenzi kwa wakati kama ilivyokusudiwa,

NA KWA KUWA, hali hiyo inakwamisha lengo la Serikali kufikisha mawasiliano nchini kinyume na matarajio ya wananchi,

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba, Serikali -

- i) iongeze kasi ya kutekeleza ujenzi wa minara ya mawasiliano hasa maeneo yaliyoanishwa kuwa na mahitaji maalum mfano, katika barabara kuu, mbuga za wanyama, mipakani na mapori tengefu ili kukuza shughuli za utalii na kuboresha usalama;
- ii) isimamie kwa ukaribu baadhi ya makampuni yanayoonyesha kusuasua katika kutekeleza ujenzi wa minara; na
- iii) ifanye mapitio ya taratibu za mchakato wa zoezi la ujenzi wa minara ili kuboresha taratibu hizo kwa lengo la kuongeza tija na ufanisi.

SEHEMU YA NNE

4.0 HITIMISHO NA HOJA

4.1 Hitimisho

Mheshimiwa Spika, naomba kuhitimisha Taarifa hii kwa kutambua utaratibu uliowekwa na Bunge wa kuzitaka Kamati za Kudumu za Bunge kuripoti shughuli zake kwa kipindi cha mwaka. Utaratibu huu unalitaka Bunge kuwa katika nafasi ya kutambua hali ilivyo katika sekta mbalimbali. Ushauri huu wa Bunge kwa Serikali unaweza kufanyiwa kazi kwa Mwaka wa fedha unaofuata.

Mheshimiwa Spika, naamini kwa maelezo haya na ufafanuzi niliutoa, utaliwezesha Bunge kujadili inavyostahili na kutoa ushauri kwa Serikali ili kuboresha shughuli na kuongeza tija katika sekta zinazosimamiwa na Kamati hii. Napenda kukushukuru tena kwa kunipa nafasi hii ili niweze kuwasilisha Taarifa hii mbele ya Bunge lako Tukufu.

Mheshimiwa Spika, kipekee kabisa nawashukuru Wajumbe wa Kamati hii kwa kujituma wakilenga kutoa ushauri unaofaa kwa Bunge. Kufanya hivyo kutaiwezesha Serikali kuboresha maeneo mbalimbali na kuendelea kukidhi matarajio ya wananchi kwa Serikali yao. Kwa kutambua mchango wao, naomba kuwataja kwa majina kama ifuatavyo: -

1. Mhe. Moshi Selemani Kakoso, Mb.	M/Kiti
2. Mhe. Anne Kilango Malecela, Mb.	Makamu
3. Mhe. Kapt. Abbas Ali Hassan Mwinyi, Mb.	Mjumbe
4. Mhe. Abdallah Jafari Chaurembo, Mb.	Mjumbe
5. Mhe. Abubakar Damian Asenga, Mb.	Mjumbe
6. Mhe. Ahmed Mabkhut Shabiby, Mb.	Mjumbe
7. Mhe. Ally Anyigulile Mlaghila Jumbe, Mb.	Mjumbe
8. Mhe. Amina Ali Mzee, Mb.	Mjumbe
9. Mhe. Angelina Adam Malembeka, Mb.	Mjumbe
10. Mhe. Fredrick Edward Lowassa, Mb.	Mjumbe
11. Mhe. Geoffrey Idelphonce Mwambe, Mb.	Mjumbe
12. Mhe. Ghati Zephania Chomete, Mb.	Mjumbe
13. Mhe. Innocent Edward Kalogeris, Mb.	Mjumbe
14. Mhe. Prof. Joyce Lazaro Ndalichako Mb.	Mjumbe
15. Mhe. Livingstone Joseph Lusinde, Mb.	Mjumbe
16. Mhe. Mbarouk Juma Khatib, Mb.	Mjumbe
17. Mhe. Miraji Jumanne Mtaturu, Mb.	Mjumbe
18. Mhe. Mohamed Maulid Ali, Mb.	Mjumbe
19. Mhe. Eng. Mwanaisha Ng'anzi Ulenge, Mb.	Mjumbe
20. Mhe. Mwatumu Dau Haji, Mb.	Mjumbe
21. Mhe. Stella Simon Fiyao, Mb.	Mjumbe
22. Mhe. Sylvia Francis Sigula, Mb.	Mjumbe

Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Kamati, naomba kumshukuru kwa dhati Mhe. Abdallah Hamis Ulega (Mb), Waziri wa Ujenzi akishirikiana na Naibu Waziri Mhe. Eng. Msongwe Geofrey Kasekenya (Mb), pia Mhe Prof. Makame Mnyaa Mbarawa (Mb), Waziri wa Uchukuzi akishirikiana na Naibu Waziri Mhe David Mwakiposa Kihenzile. Vile vile Mhe. Jerry Slaa Mb) Waziri wa Mawasiliano na Teknolojia ya Habari,

akishirikiana na Naibu Waziri Mhe. Maryprisca Winfred Makundi (Mb) kwa ushirikiano mzuri wanaoutoa kwa Kamati katika kutimiza majukumu yake.

Mheshimiwa Spika, nawashukuru pia Makatibu Wakuu, Naibu Makatibu Wakuu na Watendaji wote wa Wizara ya Ujenzi, Wizara ya Uchukuzi, na Wizara ya Mawasiliano na Teknolojia ya Habari kwa kuwawezesha Mawaziri na Naibu Mawaziri kwa kutoa ushirikiano kwenye Kamati.

Mheshimiwa Spika, Mwisho lakini sio kwa umuhimu, napenda kumshukuru Katibu wa Bunge kwa niaba ya Sekretarieti na Watumishi wote wa Bunge kwa ushirikiano na kuiwezesha Kamati kutimiza majukumu yake.

4.2 Hoja

Mheshimiwa Spika, baada yakusema hayo, naliomba Bunge lako tukufu lipokee na kuijadili Taarifa ya Mwaka ya Shughuli za Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Miundombinu ili hatimaye kupitisha mapendekezo yake ili yawe ushauri wa Bunge kwa Serikali.

Mheshimiwa Spika, naomba kutoa hoja.

Moshi Selemeni Kakoso, Mb.

MWENYEKITI

Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Miundombinu

03 Februari, 2025